

ИНВЕСТИЦИОН ФАОЛИЯТИНИ МОЛИЯЛАШТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ

Имомқудов Тўлқин Бурхонович
Тошкент давлат иқтисодиёт университети

Аннотация: Мазкур мақолада иқтисодиёт тармоқларида инвестицион фаолиятини молиялаштириш манбалари ҳамда халқаро молия институтлари маблағларини жалб қилиш билан боғлиқ ҳолати таҳлил қилинган. Шунингдек, инвестицияларни жалб қилиш орқали иқтисодиётга таъсири бўйича илмий ёндашувлар, шу билан бирга тижорат банклари томонидан инвестиция фаолиятини ривожлантиришга қаратилган таклифлар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: Иқтисодиёт, банк, инвестиция, инвестиция фаолияти, халқаро молия институтлари, кредит, фоиз ставкаси, ишлаб чиқариш.

ПЕРСПЕКТИВЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация: В статье анализируются источники финансирования инвестиционной деятельности в отраслях экономики и ситуация с привлечением средств международных финансовых институтов. Также разработаны научные подходы к влиянию на экономику через инвестиции, а также предложения по развитию инвестиционной деятельности коммерческих банков.

Ключевые слова: Экономика, банк, инвестиции, инвестиционная деятельность, международные финансовые институты, кредит, процентные ставки, производство.

PROSPECTS OF FINANCING INVESTMENT ACTIVITIES

Abstract: The article analyzes the sources of financing of investment activities in the sectors of the economy and the situation with the attraction of funds from international financial institutions. Also, scientific approaches to influencing the economy through investment have been developed, as well as proposals for the development of investment activities of commercial banks.

Keywords: Economics, banking, investment, investment activities, international financial institutions, credit, interest rates, manufacturing.

1. Кириш

Иқтисодиётда ишлаб чиқаришни молиялаштириш манбаларини кенгайтириш ва унда хорижий инвестициялар, хусусан, тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар

ишлаб чиқаришга замонавий технологияларни жалб қилиш билан бирга, қўшимча молиялаштириш манбасини топиш имконини беради.

Мамлакатнинг 5 йиллик бош режаси 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси)да таъкидланганидек, мамлакатимиз “иқтисодий янада ривожлантириш ва либераллаштиришга йўналтирилган макроиқтисодий барқарорликни мустаҳкамлаш ва юқори иқтисодий ўсиш суръатларини сақлаб қолиш, миллий иқтисодийнинг рақобатбардошлигини ошириш, қишлоқ хўжалигини модернизация қилиш ва жадал ривожлантириш, иқтисодийда давлат иштирокини камайтириш бўйича институционал ва таркибий ислохотларни давом эттириш, хусусий мулк ҳуқуқини ҳимоя қилиш ва унинг устувор мавқеини янада кучайтириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик ривожини рағбатлантириш, ҳудудлар, туман ва шаҳарларни комплекс ва мутаносиб ҳолда ижтимоий-иқтисодий тараққий эттириш, инвестициявий муҳитни яхшилаш орқали мамлакатимиз иқтисодиёти тармоқлари ва ҳудудларига хорижий сармояларни фаол жалб этиш”¹га йўналтирилган сиёсатни мамлакатимизда иқтисодий либераллаштириш орқали амалга ошириш белгилаб қўйилди.

Бугунги кунда мамлакатимизда инвестиция фаолиятини молиялаштиришга катта эътибор қаратилмоқда. Чунки, мамлакатнинг иқтисодий ривожланиши, оила даромади ва унинг фаровонлиги, янги иш ўринларининг ташкил этилиши айнан ушбу тадбиркорлик ривожини ҳиссасига тўғри келмоқда.

2. Таҳлилий ва натижалар.

Шу жумладан, мамлакатимизда маҳаллий хом ашё ресурсларини чуқур қайта ишлаш ва юқори қўшилган қийматга эга тайёр маҳсулот ишлаб чиқаришни таъминловчи юқори технологияли ишлаб чиқаришларни модернизация қилиш ва ташкил этишга қаратилган инвестиция сиёсатини янада фаоллаштириш бўйича комплекс чора-тадбирлар амалга оширилмоқда².

Давлат инвестиция дастурлари доирасида ажратилган бюджет маблағлари таҳлил этадиган бўлса, 2017 йилда объектларни қуриш, реконструкция қилиш ва таъмирлаш ишлари учун 7,3 трлн.сўм молиялаштириб берилган бўлса, 2019 йилга келиб ушбу кўрсаткич 20,4 трлн.сўм ёки 2,8 баробарга ошди.

Шу билан бирга, 2020 йилда коронавирус пандемияси даврида Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети барқарорлигини таъминлаш мақсадида Инқирозга қарши қурашиш жамғармаси ташкил этилган бўлиб, ушбу Жамғармадан объектларни қуриш, реконструкция қилиш ва таъмирлаш ишлари учун ажратилган маблағларни инобатга олган ҳолда **15,8 трлн.сўм** молиялаштириб берилди.

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сон фармони // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 11.12.2019 й., 06/19/5892/4134-сон

² Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 9 январдаги “Ўзбекистон республикасининг 2020 -2022 йилларга мўлжалланган инвестиция дастурини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида” ПҚ-4563-сонли қарори // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 18.08.2020 й., 06/20/6042/1190-сон

**2017-2021 йилларда Инвестиция дастури доирасида Давлат бюджети ҳисобидан йўналтирилган маблағлар тўғрисидаги
ТАҲЛИЛИЙ МАЪЛУМОТ**

№	Кўрсаткичлар	2017 йил		2018 йил		2019 йил		2020 йил		2021 йил	
		объект сон	Ўзро	объект сон	Ўзро	объект сон	Ўзро	объект сон	Ўзро	объект сон	Режа
	Жами	1 842	7 364,6	2 949	12 705,3	3 630	20 466,1	5 253	15 828,3	2 029	17 700,0
1	Маъмурий, инфратузилма, сув хўжалиги ва бошқа объектлар	404	3 162,5	754	5 400,6	975	8 258,6	1 264	4 705,8	683	8 050,0
1.1	Республика вазирлик ва идоралар	248	1 773,2	497	3 017,5	648	3 899,4	670	3 587,7	392	5 388,9
1.2	Ўзбекистон ҳокимликлар объектлари	156	1 389,3	257	2 383,1	327	4 359,2	594	1 118,0	291	2 661,1
2	Автомобиль йўллари	57	1 840,7	82	2 293,8	77	2 940,6	1 978	2 252,6	102	2 200,0
3	Ижтимоий соҳа объектлари	1 053	1 998,4	1 175	3 749,6	1 730	6 616,9	1 292	6 295,5	856	5 450,0
3.1	Мактабгача таълим муассасалари	306	255,6	375	1 261,4	525	1 804,3	434	1 461,1	225	900,0
3.2	Умумтаълим мактаблари	486	702,0	360	739,4	771	1 932,4	532	2 010,3	432	2 250,0
3.3	Иттифоқлаштирилган олимпиада захиралари мактаб интернатлари	61	75,8	14	75,0	8	56,5	13	101,8		
3.4	Тиббиёт муассасалари	173	528,5	370	1 097,8	344	1 894,7	263	1 995,4	131	1 400,0
3.5	Илмий тадқиқот институтлари			8	26,5	12	32,3	13	43,3	14	50,0
3.6	Бозалар мусиқа ва санъат мактаблари	8	47,4	6	25,4	12	66,6	2	7,6	18	150,0
3.7	Олий таълим муассасалари	19	389,3	42	524,1	58	830,1	35	676,1	36	700,0
4	Мелиорация соҳаси	161	239,6	173	279,5	185	436,5	151	288,4	84	300,0
5	Ичимлик ва оқава суви таъминоти			329	717,8	305	1 661,5	383	1 914,5	147	1 100,0
6	Оролбўйи минтақасини ривожлантириш	167	123,5	436	264,0	303	302,8	149	202,2	102	200,0
7	Жисмоний тарбия ва спорт объектлари					55	249,2	36	169,3	55	400,0

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 28 декабрдаги ПҚ-4936-сонли “2021-2023 йилларда Ўзбекистон Республикасининг ижтимоий ва ишлаб чиқариш инфратузилмасини ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига мувофиқ 2021 йилда Давлат инвестиция дастури доирасида **17,7 трлн.сўм** ажратиб бериш кўзда тутилган, жумладан:

683 та маъмурий, инфратузилма, сув хўжалиги ва бошқа объектлар учун 8,0 трлн.сўм;

856 та ижтимоий соҳа объектларини қуриш, реконструкция қилиш ва таъмирлаш учун 5,5 трлн.сўм;

автомобиль йўллари қуриш ва реконструкция ишлари учун – 2,2 трлн.сўм

ичимлик ва оқава суви таъминоти учун – 1,1 трлн.сўм;

мелиорация соҳасига – 0,3 трлн.сўм ва бошқалар.

3. Хулоса ва таклифлар

Истиқболли инвестицияларни дастурларини марказлашган бюджет маблағлари ҳисобидан молиялаштиришни тизимли ва аниқ мақсадга йўналтирилган механизмларини амалга ошириш келгусида иқтисодий барқарорликни таъминлашга ва аҳолини бандлик даражасини ошириш ва камбағалликни қисқартиришга зарурий омил ҳисобланади. Бундан ташқари, қилиб шуни таъкидлаш керакки, миллий иқтисодиётимиз учун инвестицияларнинг аҳамияти бир қатор омилларга боғлиқ, улар орасида қуйидагилар алоҳида ажралиб туради: йирик инвестиция лойиҳаларини қўшимча молиялаштириш имконияти;

Энг янги технологиялар ва ускуналарга, инновацион лойиҳаларга чет эл сармоясини жалб қилиш орқали ишлаб чиқаришни ташкил қилишнинг илғор усуллари билан фойдаланиш. Шу билан бирга, мамлакатимизда кўпинча корхоналарни техник ва молиявий жиҳатдан кучли бўлган рақобатчилардан ҳимоя қилиш истаги билан таъқиб қилинади. Масалан, импорт қилинадиган товарларга катта миқдордаги импорт божлари жорий этилиши муносабати билан республикамиз корхоналарига ўзларининг эскирган маҳсулотларини ички бозорларда кейинчалик оширилган нархларда сотиш учун қулай имконият яратилмоқда. Инвестиция лойиҳаларини молиялаштириш манбалари ва усуллари ривожлантиришда қуйидаги таклиф-тавсиялардан фойдаланиш молиялаштириш сифатини таъминлаш ва уларнинг муваффақиятли амалга оширилишида муҳим аҳамият касб этади:

Худудларда янги ташкил этилаётган корхоналарга ер ажратишда суғориладиган ерлар танланганда ҳисобланадиган нобудгарчилик суммаси бир марта тўланиши ўрнига ташкил этилаётган корхона уставига маҳаллий ҳокимият улуши сифатида мутаносиб шакллантиришнинг қонуний мезонларни ишлаб чиқиш. Бунда давлат ҳусусий шерикчилиги тўғрисидаги қонунда кўрсатилган 51% давлат улуши ташкил этилаётган тадбиркорлиги субъекти билан музокаралар орқали киритиладиган инвестиция суммасига мутаносиб шакллантириш механизмини ишлаб чиқиш. Хориждан харид қилинган технологияларни олиб келишдаги транспорт-логистика хизматларининг қимматлиги, рақобатбардош эмаслиги, ҳаво транспортида юк ва йўловчи ташишда – жаҳон бозорида ёқилғи-энергетика ресурслари қийматининг тушиб бораётган ҳозирги шароитида транспорт-логистика хизматлари компанияларининг монополиясига чек қўйиш ҳамда улар ўртасида рақобатни юзага келтириш мақсадга мувофиқдир. Инвестиция инфратузилмасининг етарлича ривожланмаганлиги – банкларнинг АБР, ЖАЙКА, МАР каби йўналишдаги 5-7% ставкасини сақлаган ҳолда фақат йирик лойиҳаларга эмас, ўрта, кичик бизнес ва истемол кредитлари портфелларини шакллантириш лозим. Шунингдек инвестиция фондлари, суғурта ва лизинг компаниялари фаолиятини ҳам рағбатлантириш ва инвестиция лойиҳаларини амалга оширишда уларнинг иштирокини самарали йўлга қўйиш. Ислом молия инструментлари меъёрларига мувофиқ экспорт-импортни, лойиҳавий ва синдикатлашган молиялаштиришда, қимматли қоғозларни чиқаришда исломий банк актив амалиётларини йўлга қўйиш ҳамда тадбиркорларга ислом молияси инструментлари ҳақида тарғибот ва ташвиқот ишларини олиб бориш зарур. Юқорида кўриб ўтилган вазифаларни имкон қадар тезроқ ва самарали ўз ечимини топиши, нафақат, инвестиция фаолиятини молиялаштириш манбалари қийматини баҳолашда, балки давлатнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиши ҳолатини ва аҳолининг фаровон ҳаёт тарзини янада яхшилашга хизмат қилади.

Фойдаланилган бошқа адабиётлар

1. Каримов Н.Г., Хожиматов Р.Х., Раззоқов Ж.Х. Инвестиция: Ўқув қўлланма. – Т.: Иқтисодиёт, 2019.
2. Қосимов М.С. Инвестиция лойиҳалари таҳлили: Дарслик. - Т.: Иқтисодиёт, 2019.

3. Салимов Б, Хотамов И., Инвестиция фаоллик: таҳлил ва имкониятлар: Монография. –Т:Инновацион ривожланиш нашриёти, 2019.
4. Махмудов Н.М, Авазов.Н.Р., Ўзбекистон иқтисодиётини ривожлантиришда инвестициялардан самарали фойдаланиш йўллари: Илмий-оммабоп рисола. Т:- ТДИУ, 2019.
5. Хужамқулов Д.Ю., Исмаилов Д.А., Инвестиция лойиҳаларини бошқариш: Ўқув қўлланма. – Т.: Иқтисодиёт, 2019.
6. А.Ш.Бекмуродов, Я.К.Карриева, ва бошқалар. Хорижий инвестициялар: Ўқув қўлланма. – Т.: Иқтисодиёт, 2011.
7. Ғозибеков Д.Ғ. Инвестицияларни молиялаштириш масалалари. Т.: Молия, 2003.
8. Каримов Н.Ғ. Иқтисодий интеграциялашув шароитида инвестиция фаолиятини молиялаштиришнинг бозор механизмларини жорий этиш масалалари. –Т.: Фан ва технология, 2007.

Copyright: © 2024 by the authors. This work is licensed under a Creative Commons Attribution- 4.0 International License (CC - BY 4.0)

